

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יג, תשכ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לשימוש עם בלשון ימינו

(הולך עם תיק)

דרך הלשון הרווחת בדיבור ובכתב דוגמת „פלוני הולך עם תיק“ מדאיגה רבים מנאמני העברית המדויקת והנאמנה למקורות. יש מתריעים על דרך לשון זאת, ואפילו טענה בפיהם, שהתוכן נפגם כאן, שכן לא האיש הולך יחד עם התיק, מעשה חברים — לפי הנוסח המוטעה — אלא האיש נושא אותו.

ננסה לברר את העניין.

אחד התפקידים של ב, כשהיא מצטרפת לשם אחרי פועל תנועה, הוא — ליווי, בין שהעצם המלווה את הנושא הוא גוף חי ובין שאיננו חי. שימוש זה קיים בכל תקופות לשוננו.

במקרא: ותבוא (מלכת שבא) ירושלימה בחיל כבד (מ"א י, ב); בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה (דב' י, כב); בנערינו ובזקנינו נלך (שמ' י, ט); ואחרי כן יצאו ברכוש גדול (ברא' טו, יד); בחצים ובקשת יבוא שמה (יש' ז, כד); במקלי עברתי את הירדן הזוה (ברא' לב, יא). גם בפועל קרוב לפועל תנועה: לא קידמו אתכם בלחם ובמים (דב' כג, ה).

לעתים בא שם בתוספת ב' כליווי אחרי פועל המציין

מצב: ויגר שם במתי מעט (דב' כו, ה).

בספרות התלמודית: לא יצא החייט במחטו (שבת

א, ג); במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה? יוצא הגמל
באפסר (שם ה, א); תבוא אצלי במקלך ובמעוטיך (ר"ה ב, ט).

בימי הביניים: זבולון יוצא בפרקמטיא (רש"י,

ברא' מט, יג); באו בעצה אחת (שם שם יא, א).

בעברית החדשה: כל אחד בא במשאלותיו (מנדלי,

בעמק הבכא, סד); הופיע בהצעות רבות עניין (מאמר מערכת
של עיתון יומי).

יש הבדל בין עם ובין בא אחרי פועלי תנועה: עם

מציינת שיתוף בעובדה (פעולה או מצב) של שני גופים
או יותר, כגון: ויבואו (עבדי חירם) עם עבדי שלמה (דהי"ב

ח, יח), ואילו במציינת, כי העצם, שהיא מתקשרת עם שמו,
מצורף לנושא כליווי (במובן מקיף), כמו בדוגמות דלעיל.

המלווים הם אנשים, בעלי חיים או חפצים; וכולם משועבדים
לנושא איזה שעבוד.

וראו להוסיף, שבדרך כלל העצם המלווה הוא גוף

נפרד, כמו בדוגמות דלעיל, אולם לעתים הוא גוף דבוק
בעצם העיקרי: נשחיתה עץ בלחמו (ירמיה יא, יט); אך בשר

בנפשו דמו לא תאכלו (ברא' ט, ד); בשר יחד עם נפשו,
והוא דמו; קאסוטו, מנוח עד אברהם, ע' 71). ומלשון ימינו:

לחם בחמאה (כמו: לחם עם חמאה, ואין הבדל ביניהם).

שימוש בכליווי נתמעט בהרבה בלשון החדשה, והוא

בגלל ריבוי הוראותיה וריבוי שימושה. ריבוי הוראותיה —

שהן לא פחות מארבע עשרה. ריבוי שימושה — שהוא :
 במקרא (עם כינויים ועם ו' החיבור) — אלף שלוש מאות
 וחמישים פעם בערך (1350); במשנה (כנ"ל ובתוספת ש') —
 אלף ושישים פעם בערך (1060), בתוספתא — אלף ושמנה
 מאות פעם בערך (1800). המדובר הוא על ב עם כינויים
 ועם ו החיבור ובקשר עם ש, אולם על מידת השימוש של ב
 בלי כינויים במקרא ובספרות התלמודית הענפה אי אפשר
 כלל לעמוד. ומכיוון שנתמעט שימושה, נמצא לה תחליף.
 ואשר לתחליף זה יש להבחין בו בין סגנונות שונים. למשל:
 „הולך איש ולו תיק” (הנושא — איש, הנושא — הולך, הליווי
 — תיק). לא נוח למדבר ולכותב להביע את העובדה המובאת
 כאן בשימוש ב: „הולך איש בתיק”, כיוון ש-ב מציינת קודם
 כול מקום; ואם אין כאן מקום לטעות או לאי-הבנה, הרי יש
 ויש כאן מקום לאסוציאציה של סיטואציה מצחיקה. לפיכך
 מוסרים עובדה זו בימינו בשתי דרכים, לפי טיב הסגנון
 של המביע:

בלשון ספרותית: „הולך איש ותיק בידו”, לפי
 הנאמר: אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ ע"א).
 בלשון עממית: הולך אדם עם תיק—היינו בשימוש
 עם המציין, בעצם — כפי שראינו לעיל — שיתוף ממש,
 מה שאין המביע רוצה לומר. אולם לעתים נקלט כלל זה
 בלשון ימינו: בהירות ומסורת — בהירות קודמת.